

Rozdział VIII

Sądowe obniżenie opłaty egzekucyjnej – nowa czy stara instytucja?

dr hab. Tadeusz Zembrzuskij,
prof. Uniwersytetu Warszawskiego

I. Uwagi wprowadzające

Ponad trzy lata temu, tj. z dniem 1 stycznia 2019 r., weszła w życie obszerna i wieloaspektowa nowelizacja sądowego postępowania egzekucyjnego, określana mianem reformy ze względu na różnorodność, złożoność oraz głębokość dokonywanych przekształceń¹. Uchwalenie dwóch aktów prawnych w postaci ustawy z 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych² oraz ustawy z 28 lutego 2018 r. o kosztach komorniczych³, związane z uchynieniem ustawy z 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji⁴, zaburzyło funkcjonowanie praktyki, wprowadziło niepewność ze względu na równoległe funkcjonowanie kilku reżimów prawnych⁵. Stało się zarzewiem wątpliwości i rozbieżności, a jednocześnie źródłem zainteresowania doktryny prawa procesowego⁶.

Przebudowa regulacji ustrojowych i procesowych wymaga daleko posuniętej rozwagi, ostrożności i refleksji przy synchronizacji starych

¹ Por. T. Zembrzuskij, *Meandry reguł intertemporalnych, czyli pobranie opłaty po umorzeniu postępowania egzekucyjnego*, Nowa Currenda 2021/1, s. 39 i n.

² Tj. Dz.U. z 2021 r., poz. 850 ze zm. – dalej jako u.k.s.

³ Tj. Dz.U. z 2021 r., poz. 210 ze zm. – dalej jako u.k.k.

⁴ Tj. Dz.U. z 2018 r., poz. 1309 ze zm. – dalej jako u.k.s.e.

⁵ Por. M. Uliasz, (w:) *Ustawa o komornikach sądowych. Ustawa o kosztach komorniczych. Kodeks etyki zawodowej komornika sądowego. Komentarz*, red. M. Świeczkowska-Wójcikowska, J. Świeczkowski, Warszawa 2020, s. 256.

⁶ Zamiast wielu zob. *Analiza i ocena ustawy o komornikach sądowych oraz ustawy o kosztach komorniczych*, red. A. Marciniak, Sopot 2018.

oraz nowych instytucji prawnych. Skłania do stawiania pytań, czy poszczególne konstrukcje sądowego postępowania egzekucyjnego są wciąż tymi samymi mechanizmami, czy jednak wprowadzenie z początkiem 2019 roku obydwu tzw. ustaw komorniczych rzuciło na nie nowe światło, inaczej rozłożyło akcenty, a niekiedy nadało im nowy kształt i znaczenie.

Jednym z zagadnień wzbudzających wiele społecznych emocji, a jednocześnie cieszącym się żywym zainteresowaniem środowiska prawniczego, jest problematyka reglamentacji kosztów egzekucji sądowej⁷, w tym zwłaszcza obniżenia opłat egzekucyjnych, zwyczajowo określana w piśmiennictwie miarkowaniem egzekucyjnym. Pojęcie to oznacza w rzeczywistości „dokładne odmierzanie czegoś, dozowanie, wymierzanie”⁸, zakłada w sobie kontrolę, weryfikację, sprawdzenie prowadzące do ewentualnej zmiany. Upatrywanie w pojęciu miarkowania synonimu obniżenia opłaty wzbudza wątpliwości pod względem językowym, lecz siła prawniczej tradycji i przyzwyczajenia sprawia, że jest ono łączone z sądową ingerencją zmierzającą do jednokierunkowego⁹ modyfikowania wysokości opłat, które może wpływać na bilans kosztów działalności egzekucyjnej w sprawach cywilnych.

Podstawowe znaczenie ma prawidłowe i optymalne określenie poszczególnych stawek przez ustawodawcę. Niezależnie od rezultatów osiągniętych na niwie legislacyjnej, uwidacznia się chęć zapobiegania pobieraniu zbyt wygórowanych opłat, zwłaszcza w sprawach, których prowadzenie nie wymaga znaczącego nakładu sił i środków ze strony organu egzekucyjnego, a także ze względów społecznych przy uwzględnieniu szczególnie trudnej sytuacji stron i uczestników postępowań sądowych. Istotne jest zatem zarówno prawidłowe określenie poszczególnych stawek przez ustawodawcę, jak i dopuszczenie sądowej ingerencji¹⁰ wymagającej ustosunkowania się do żądań poszczególnych wnioskodawców prezentujących określone argumenty przemawiające

⁷ Por. A. Marciniak, *Koszty egzekucji sądowej w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego (2003–2009)*, (w:) *W poszukiwaniu prawa dobrego i sprawiedliwego. Księga pamiątkowa ku czci Jana Tredera*, red. K. Lubiński, Warszawa 2013, s. 479 i n.

⁸ Słownik Języka Polskiego PWN, www.sjp.pwn.pl (data dostępu: 23.05.2022 r.).

⁹ Por. W. Grajdura, *Wysokość opłaty stosunkowej w sprawach o egzekucję świadczeń pieniężnych*, PPE 2005/7–9, s. 97; P. Ciszewski, *Problematyka obniżenia opłaty stosunkowej w postępowaniu egzekucyjnym*, PPE 2013/4–6, s. 51 i n.;

¹⁰ Wnoszony za pośrednictwem komornika sądowego wniosek jest rozpoznawany przez sąd rejonowy, przy którym działa komornik (art. 48 ust. 3 u.k.k. w zw. z art. 767 § 1 k.p.c.).

za odstąpieniem od niekiedy sztywnych i nieadekwatnych do sytuacji regulacji ustawowych¹¹.

Należy poczynić istotne zastrzeżenie, że miarkowanie sędziowskie może odnosić się wyłącznie do prawidłowo obliczonej przez komornika sądowego opłaty egzekucyjnej w sprawach o egzekucję świadczeń pieniężnych. Nie może być ono osiągnięte przy wykorzystaniu innych instytucji zmierzających do zapewnienia należytego wykonania egzekucji. Zarządzenia z urzędu z art. 759 § 2 k.p.c., będące istotnym instrumentem nadzoru nad działalnością komornika sądowego¹², mogą wprawdzie umożliwić korygowanie wadliwie pobieranych lub ustalanych opłat¹³, lecz nie stanowią alternatywnego środka służącego obniżeniu ich wysokości¹⁴. Ewentualne obniżenie prawidłowo ustalonej opłaty nie może być łączone z mechanizmem usuwania przez sąd dostrzeżonych uchybień, bazującym na instrumentach nadzoru judykacyjnego¹⁵. Przedmiotowy rodzaj ingerencji może zostać dokonany wyłącznie na żądanie zainteresowanego podmiotu. W judykaturze akcentuje się, że wniosek taki wprawdzie „nie jest niedewolutywnym środkiem zaskarżenia w rozumieniu art. 363 § 1 k.p.c., do których przynależy skarga na czynności komornika, ale (...)

¹¹ Por. T. Zembrzusi, *Sądowe miarkowanie opłaty egzekucyjnej*, PPC 2016/3 (Numer specjalny dedykowany Profesorowi Tadeuszowi Ercińskiemu), s. 598.

¹² Szerzej zob. F. Zedler, *Nadzór sądu nad czynnościami komornika na podstawie art. 759 § 2 k.p.c.*, NP 1975/7–8, s. 998 i n.; S. Dalka, *Nadzór judykacyjny sądu nad czynnościami komornika w trybie art. 759 § 2 k.p.c.*, PE 2000/4, s. 23 i n.; T. Zembrzusi, *Zarządzenia sądu z urzędu a odpowiedzialność odszkodowawcza komornika sądowego i Skarbu Państwa*, (w:) *Sądowe postępowanie egzekucyjne. Nowe wyzwania i perspektywy*, red. J. Jagiela, Warszawa 2020, s. 145 i n.

¹³ W uchwale SN z 19.04.2007 r., III CZP 16/07, OSNC 2008/6, poz. 58 przesądzono, że sąd może na podstawie art. 759 § 2 KPC z urzędu zmienić prawomocne postanowienie komornika, którym wadliwie ustalono wysokość opłaty egzekucyjnej. Zob. także glosy do uchwały – G. Julke, PPE 2008/1–2, s. 105 i n.; W. Sługiewicz, Rejent 2009/4, s. 130 i n.

¹⁴ Zob. M. Trzeciak, *Obniżenie wysokości opłaty egzekucyjnej w praktyce – wybrane zagadnienia*, Iustitia 2012/1, s. 25 i n.; Ł. Zamojski, *Miarkowanie opłaty egzekucyjnej*, PS 2014, nr 11–12, s. 140 i n.; T. Zembrzusi, *Sądowe miarkowanie...*, s. 601.

¹⁵ Por. M. Dziewulska, *O niemożności obniżenia opłaty stosunkowej przez sąd w ramach nadzoru sprawowanego na podstawie art. 759 § 2 kodeksu postępowania cywilnego*, PS 2015/11–12, s. 141 i n.; J. Studzińska, *Praktyczne aspekty związane z rozpoznaniem wniosku o obniżenie opłaty egzekucyjnej*, (w:) *Współczesny model egzekucji sądowej i postępowania egzekucyjnego*, red. K. Flaga-Gieruszyńska, I. Gil, A. Góra-Błaszczkowska, Sopot 2017, s. 130 i n.

pełni podobną funkcję, skoro może prowadzić do zmiany postanowienia wydanego w przedmiocie kosztów postępowania egzekucyjnego¹⁶.

2. Ewolucja instytucji prawnej

Mechanizm sądowego obniżenia opłaty egzekucyjnej został uregulowany w art. 48 u.k.k. Mimo upływu relatywnie krótkiego czasu, stał się już przedmiotem kilku wypowiedzi w doktrynie¹⁷. Prawidłowe odczytanie charakteru i roli konstrukcji procesowej, w tym znaczenia wskazanych przez ustawodawcę przesłanek miarkowania, nie może ograniczać się do analizy treści obowiązującego przepisu. Wymagane jest dostrzeżenie ewolucji instytucji prawnej. Kształt i treść regulacji ulegał bowiem na przestrzeni lat istotnym zmianom, co niekiedy zdaje się umykać zarówno sędziom dokonującym miarkowania, jak i komentatorom stanu prawnego¹⁸.

Wprowadzenie do systemu prawa procesowego instrumentu sądowego miarkowania opłaty egzekucyjnej napotykało na opór i krytykę¹⁹. Dokonane zostało dopiero ustawą²⁰ z 24 września 2004 r. o zmianie ustawy o komornikach sądowych i egzekucji oraz zmianie ustawy – Kodeks postępowania sądowego²¹. Zgodnie z ówczesnym art. 49 ust. 1 u.k.s.e. opłatę ustalało się w wysokości odpowiedniej do wysokości poniesionych przez komornika wydatków, nakładu jego pracy oraz wartości

¹⁶ Zob. uchwała SN z 26.10.2016 r., III CZP 63/16, OSNC 2017/7–8, poz. 77. Por. uchwałę SN z 27.06.2013 r., III CZP 32/13, OSNC 2014/2, poz. 12; uchwałę SN z 20.11.2015 r., III CZP 79/15, OSNC 2016/12, poz. 140.

¹⁷ Zob. J. Jagiela, *Opłaty komornicze i zakres ich miarkowania w świetle ustawy o kosztach komorniczych*, (w:) *Analiza i ocena ustawy o komornikach sądowych oraz ustawy o kosztach komorniczych*, red. A. Marciniak, Sopot 2018, s. 391 i n.; Ł. Zamojski, *Miarkowanie opłat egzekucyjnych według ustawy z 28.2.2018 r. o kosztach komorniczych*, MoP 2019/9, s. 476 i n.; A. Sadza, *Obniżenie opłaty egzekucyjnej na wniosek wierzyciela w postępowaniu egzekucyjnym wszczętym przed dniem wejścia w życie ustawy o kosztach komorniczych*, MoP 2021/5, s. 244 i n.

¹⁸ Zob. I. Kunicki, *Ustawa o kosztach komorniczych. Komentarz*, Warszawa 2018, s. 240 i n.; Z. Merchel, (w:) A. Antkiewicz, Z. Merchel, *Ustawa o kosztach komorniczych. Komentarz*, Sopot 2019; M. Klonowski, *Komentarz do art. 48 ukk*, (w:) *Ustawa o komornikach sądowych. Ustawa o kosztach komorniczych. Komentarz*, red. R. Reiwer, Warszawa 2019, s. 1068 i n.; M. Malczyk, *Komentarz do art. 48*, (w:) *Komentarz do ustawy o kosztach komorniczych*, red. A. Mendrek, Sopot 2021, s. 316 i n.

¹⁹ Szerzej zob. K. Kamińska-Krawczyk, *Obniżanie przez sąd opłaty egzekucyjnej*, PPE 2012/1, s. 27 i n. i cyt. tam literatura.

²⁰ Uchwaloną mimo negatywnego stanowiska ówczesnego rządu.

²¹ Dz.U. Nr 236, poz. 2356.

wyegzekwowanej części świadczenia zgłoszonego do egzekucji²². Nowo utworzony art. 49 ust. 2 stanowił, że „w wypadkach szczególnie uzasadnionych sąd mógł zmniejszyć wysokość opłaty, o której mowa w ust. 1”. Jednakże, wraz z wprowadzeniem trzech stawek opłat stosunkowych²³, ustawą z 24 maja 2007 r. o zmianie ustawy o komornikach sądowych i egzekucji²⁴ uchylono²⁵ możliwość miarkowania opłaty jako konstrukcję zbędną w ocenie ówczesnego legislatora²⁶. Derogowanie instytucji okazało się jednak nietrwale, ponieważ sądy – z dniem 17 czerwca 2010 r. – ponownie zyskały instrument umożliwiający ingerowanie w wysokość należnej opłaty egzekucyjnej. Ustawą z 12 lutego 2010 r. o zmianie ustawy o komornikach sądowych i egzekucji rozbudowano treść art. 49 u.k.s.e. Zgodnie z art. 49 ust. 7–10 u.k.s.e. strona mogła w terminie siedmiu dni od uzyskania informacji o ściągnięciu opłaty albo od dnia doręczenia jej odpowiedniego postanowienia złożyć wnioski o obniżenie opłaty stosunkowej, do którego stosowało się odpowiednio przepisy o skardze na czynności komornika²⁷. Przy rozpoznawaniu żądania sąd uwzględniał „w szczególności nakład pracy komornika lub sytuację majątkową wnioskodawcy oraz wysokość jego dochodów”. *De lege lata*, tj. na gruncie u.k.k., strona²⁸ może złożyć wniosek o obniżenie opłaty egzekucyjnej za egzekucję świadczeń pieniężnych „jeżeli przemawiają za tym szczególne okoliczności odnoszące się do nakładu pracy komornika lub sytuacji majątkowej strony oraz wysokości jej dochodów”. Wniosek wnosi się w terminie siedmiu dni od dnia doręczenia postanowienia o pobraniu lub ustaleniu opłaty. Ustawodawca zaznaczył, że opłata obniżona nie może być niższa niż jedna trzecia opłaty należnej na podstawie ustawy, nie niższa jednak niż dwieście złotych, a sam wniosek, zażalenie na postanowienie sądu oraz skarga na orzeczenie referendarza sądowego w przedmiocie obniżenia opłaty egzekucyjnej, nie podlegają opłacie sądowej.

²² Opłata stosunkowa w wysokości 15% wartości egzekwowanego świadczenia nie mogła być niższa niż 1/10 i wyższa niż trzydziestokrotna wysokość przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego.

²³ W wysokości 15, 8 i 5%.

²⁴ Dz.U. Nr 112, poz. 769.

²⁵ Z końcem 2007 roku.

²⁶ Zob. uzasadnienie projektu ustawy z 24.05.2007 r. druk sejmowy nr 1287, Sejm RP V kadencji. Zob.: www.sejm.gov.pl.

²⁷ Art. 767–767⁴ k.p.c. Zob. K. Kamińska-Krawczyk, *Koszty postępowania egzekucyjnego prowadzonego przez komornika sądowego*, Warszawa 2016, s. 326 i n.

²⁸ Dłużnik albo wierzyciel w wypadkach z art. 29 lub 30 u.k.k.

Pozornie może się wydawać, że kształt i charakter instytucji sądowego miarkowania opłaty egzekucyjnej nie ulegały na przestrzeni lat zasadniczym zmianom. Uważniejszy rzut oka pozwala jednak podważyć to założenie. Pierwotną regulację z 2004 r. charakteryzował brak określenia kryteriów zmniejszania opłaty egzekucyjnej. Raziło również niedoprecyzowanie przebiegu postępowania przed sądem podejmującym decyzję o ingerencji w wysokość opłaty egzekucyjnej²⁹. Stosowanie ówczesnej regulacji *de facto* wymagało operowania nieprecyzyjną kategorią sprzeczności z zasadami słuszności³⁰, dodatkową niepewność wywoływało przekonanie o braku konieczności zachowania szczególnej formy wniosku³¹. Przekładało się to na krytyczny odbiór i postrzeganie instytucji³². Powierzenie wyłącznie praktykom zadania polegającego na wyjaśnieniu oraz przesądzeniu jak, kiedy i o ile należy obniżyć opłaty, powodowało niepewność i generowało rozbieżności, przyczyniając się w 2007 r. do rezygnacji z judykacyjnej kontroli na rzecz ustawowego, zautomatyzowanego mechanizmu. Wprowadzenie trzech progów kwotowych opłaty egzekucyjnej (15, 8 i 5%) miało w rzeczywistości charakter miarkowania ustawowego. Legislador dokonał wówczas apriorycznej oceny nakładu pracy komornika w zależności od sposobu prowadzenia egzekucji, przesądzając, kiedy i w jakich typach sytuacji należy w mechaniczny sposób obniżyć wysokość należnej opłaty. Konstrukcja stanowiąca przejaw braku zaufania do sędziego jako podmiotu mogącego *ad casu* przesądzać powyższe kwestie nie spełniła pokładanych w niej oczekiwań. Z perspektywy czasu należy ocenić miarkowanie ustawowe jako rozwiązanie niewystarczające i niesprawiedliwe³³.

Względy praktyczne wymusiły wprowadzenie reaktywowania przedmiotowej konstrukcji procesowej w 2010 r., jednak pozbawionej zastrzeżenia, że miarkowanie opłaty powinno następować jedynie „w szczególnie uzasadnionych wypadkach”. Pozornie drobna modyfikacja odmieniła

²⁹ Zob. W. Grajdura, dz. cyt., s. 97 i n.; W. Grajdura, *Opłata egzekucyjna stosunkowa po wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 8 maja 2006 r.*, PPE 2006/7–8, s. 75 i n.; Ł. Zamojski, dz. cyt., s. 121

³⁰ Por. A. Leszczyńska-Gutowska, *Obniżenie opłaty egzekucyjnej*, PPE 2013/4–6, s. 35.

³¹ Zob. M. Sorysz, *Nowy system środków zaskarżenia w świetle nowelizacji z 2 lipca 2004 r.*, MoP 2005/2, s. 74; J. Studzińska, *Praktyczne aspekty...*, s. 118 i n. Por. D. Merchel, Z. Merchel, *Kilka uwag na temat obniżania opłaty egzekucyjnej*, PPE 2013/4–6, s. 11 i n.

³² Zob. K. Kamińska-Krawczyk, dz. cyt., s. 27 i n.; T. Zembrzuski, *Sądowe miarkowanie...*, s. 599 i n.

³³ Por. M. Trzeciak, dz. cyt., s. 24; T. Zembrzuski, dz. cyt., s. 600 i n.

charakter sądowego miarkowania opłaty egzekucyjnej. Zwiększenie zakresu i stworzenie swoistej „zachęty”³⁴ do miarkowania opłat egzekucyjnych były pokłosiem stanowiska Ministra Zdrowia, akcentującego znaczenie tej instytucji dla publicznych zakładów opieki zdrowotnej, w odniesieniu do których nakład pracy komorników związany z prowadzeniem postępowania egzekucyjnego bywał nieraz niewielki³⁵. Nie ulega wątpliwości, że „przywrócenie możliwości miarkowania (...) opłaty egzekucyjnej zostało oparte na decyzji politycznej, a nie na rzeczywistej potrzebie i w swym założeniu miało służyć głównie konkretnym dłużnikom (szpitalom), przełamując niestety logikę zmian wprowadzonych wcześniejszą nowelizacją”³⁶. Można ubolewać, że takie działania wypaczyły pierwotną ideę kontrolowania i modyfikowania wysokości naliczanych przez komorników opłat w egzekucji świadczeń pieniężnych³⁷. W efekcie narastało oczekiwanie zmiany stanu prawnego, dokonanej ostatecznie w następstwie uchylecia ustawy o komornikach sądowych i egzekucji.

Umiejscowienie regulacji sądowego miarkowania opłaty egzekucyjnej w ustawie o kosztach komorniczych nie polegało na transponowaniu normy z derogowanego aktu prawnego. Porównanie normy z art. 48 u.k.k. z treścią wcześniejszego art. 49 u.k.s.e. świadczy o dokonaniu jakościowej, pozytywnej zmiany, która ponownie zaakcentowała wyjątkowość miarkowania. Na przestrzeni lat ustawodawca rezygnował ze „szczególnie uzasadnionych wypadków”, powracając ostatecznie do „szczególnych okoliczności”. Nowelizacji z 2019 r. towarzyszyła zamiana określenia „w szczególności”, odnoszącego się do przesłanek przykładowych³⁸ wówczas kryteriów miarkowania, na rzecz „szczególnych okoliczności”, odnoszących się do nakładu pracy komornika lub sytuacji majątkowej strony oraz wysokości jej dochodów jako zamkniętego katalogu przesłanek miarkowania.

Dodatkową zaletą jest wyrażenie wprost w art. 48 ust. 5 u.k.k. ograniczenia zakresu dopuszczalności sądowego miarkowania przez

³⁴ Tamże, s. 610.

³⁵ Por. P. Ciszewski, dz. cyt., s. 52 i n.; J. Studzińska, *Oplaty egzekucyjne. Zagadnienia wybrane w świetle nowych regulacji*, (w:) *Nowy model zawodu komornika sądowego i finansowania egzekucji sądowej*, red. A. Góra-Błaszczkowska, K. Flaga-Gieruszyńska, I. Gil, Sopot 2018, s. 249.

³⁶ Zob. Ł. Zamojski, *Miarkowanie opłaty egzekucyjnej...*, s. 122.

³⁷ Zob. T. Zembruski, *Sądowe miarkowanie...*, s. 614.

³⁸ Wymienione wprost w ustawie przesłanki uznawano za takie, którym „nadano większą wagę”. Zob. J. Studzińska, dz. cyt., s. 134.

zastrzeżenie, że opłata nie może zostać obniżona więcej niż o dwie trzecie pierwotnie wyliczonej opłaty³⁹, a ponadto nie może być niższa niż dwieście złotych. Wprowadzenie podwójnego mechanizmu podyktowane jest ochroną interesów komornika sądowego. Przepis ma jakoby zapewniać komornikom „dający się przewidzieć przychód w związku ze skutecznie prowadzonym postępowaniem egzekucyjnym”⁴⁰. Ustawa czyni niedopuszczalnym anulowanie całej opłaty⁴¹ czy obniżenie jej do kwoty symbolicznej. Nawiązano w ten sposób do prezentowanego wcześniej zapatrywania, że nie można miarkować opłaty „do zera”, skoro przewiduje się jedynie jej obniżenie, a nie zwolnienie od powinności jej poniesienia. Znaczenie miały także wcześniejsze ogólne⁴² minimalne progi ustawowe⁴³.

3. Przesłanki obniżenia opłaty egzekucyjnej

Trafnym rozwiązaniem było utrzymanie przesłanek w postaci nakładu pracy komornika lub sytuacji majątkowej dłużnika oraz wysokości jego dochodów, których badanie może skłaniać sąd do obniżenia opłaty albo pozostawienia jej na niezmienionym poziomie. Pozwoliło to zachować aktualność wielu wypowiedzi judykatury zaprezentowanych na gruncie ustawy o komornikach sądowych i egzekucji, a jednocześnie umożliwiło korektę błędnych zapatrywań celem ujednoczenia orzecznictwa w przedmiotowym zakresie. Posłużenie się konstrukcją „szczególnych okoliczności” jest w pełni uzasadnione i pożądane, zapewnia ocenny charakter ustawowych kryteriów. Operowanie zwrotami niedookreślonymi jest nierzadko stosowaną techniką ustawodawczą, wymagającą zachowania proceduralnych gwarancji wypełnienia ich realną treścią⁴⁴. Niedookreśloność i uznaniowy charakter należycie interpretowanych przesłanek służy funkcjonalności instytucji miarkowania sędziowskiego i zapewnia sądowi niezbędny margines swobody oceny⁴⁵. Skoro jednak przesłanki miarkowania charakteryzuje przymiot szczególności, to powoływanie się na zwyczajne, klasyczne czy typowe okoliczności,

³⁹ Mechanizm odnosi się do opłaty należnej, tj. obliczonej proporcjonalnie do wyegzekwowanego świadczenia.

⁴⁰ Zob. M. Klonowski, *Komentarz do art. 48 ukk*, (w:) *Ustawa...*, s. 1071 i n.

⁴¹ Por. M. Malczyk, *Komentarz do art. 48*, (w:) *Komentarz...*, s. 317.

⁴² 1/10 lub 1/20 wysokości przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego.

⁴³ Zob. Ł. Zamojski, dz. cyt., s. 133; J. Studzińska, dz. cyt., s. 134.

⁴⁴ Por. wyrok TK z 8.05.2006 r., P 18/05, OTK-ZU 2006/5, poz. 53.

⁴⁵ Por. T. Zembrzuski, dz. cyt., s. 605 i n.

odnoszące się do nakładu pracy komornika czy sytuacji majątkowej lub wysokości dochodów wnioskodawcy, nie jest wystarczające⁴⁶.

Posłużenie się funktorem „lub” (alternatywa łączna) oznacza, że wystarczające jest zaistnienie którejkolwiek z dwóch ustawowych przesłanek tworzących zamknięty katalog⁴⁷. Za obniżeniem opłaty może przemawiać każda z przesłanek z osobna, jak i obie łącznie, przy czym różne mogą być zdarzenia determinujące powstanie tych przesłanek⁴⁸. Już na gruncie poprzedniej, odmiennej konstrukcji⁴⁹ wyrażano przekonanie o niemożności przyjmowania dowolnych okoliczności jako mających uzasadniać obniżenie opłaty w okolicznościach danej sprawy⁵⁰. Pojawiały się głosy, że brak jednego ogólnego kryterium oceny zasadności wniosku przemawia za traktowaniem ustawowych przyczyn miarkowania jako wyłącznych⁵¹. Podejmowanie prób wskazywania we wniosku i badania przez sąd innych przesłanek miarkowania było możliwe na gruncie art. 49 u.k.s.e., obowiązujące brzmienie art. 48 u.k.k. nie pozostawia jakichkolwiek wątpliwości w tym zakresie. Zmiana charakteru katalogu przesłanek miarkowania na zamknięty spotkała się jednak z zaskoczeniem i niedowierzaniem. Charakterystyczna jest wypowiedź J. Jagieły, który stwierdza, że „wydaje się, że w ustawie o kosztach komorniczych odstąpiono od przykładowego (otwartego) katalogu przesłanek obniżenia opłaty egzekucyjnej, jak ma to miejsce w art. 49 ust. 10 u.k.s.e., na co wskazuje użyte w tym przepisie wyrażenie w szczególności”.

4. Nakład pracy komornika a sytuacja majątkowa dłużnika oraz wysokość jego dochodów

Próby wartościowania przesłanek miarkowania oraz budowania między nimi hierarchii nie znajdują uzasadnienia. Od strony konstrukcyjnej

⁴⁶ Por. I. Kunicki, dz. cyt., s. 245; Ł. Zamojski, *Miarkowanie opłat egzekucyjnych według...*, s. 478.

⁴⁷ Tamże, s. 477; M. Klonowski, dz. cyt., s. 1068.

⁴⁸ Por. J. Jagieła, *Opłaty komornicze...*, s. 418 i n.

⁴⁹ Uznawano, że wnioskodawca powinien był wówczas uzasadnić wniosek „ze szczególnym uwzględnieniem uzasadnienia nakładu pracy komornika lub sytuacji majątkowej wnioskodawcy oraz wysokości jego dochodów”. Zob. J. Studzińska, dz. cyt., s. 120 i n.

⁵⁰ Zob. postanowienie SR dla Warszawy-Mokotowa z 23.11.2015 r., I Co 2143/15, niepubl.

⁵¹ Zob. postanowienie SO w Lublinie z 27.11.2013 r, II CZ 878/13, Lex nr 1720201.

przesłanka „nakładu pracy komornika” oraz „sytuacji majątkowej” dłużnika, powiązanej z uzyskiwanymi przez niego dochodami, są równoważne.

W praktyce zdecydowana większość wniosków o obniżenie opłaty egzekucyjnej bazuje na przesłance nakładu pracy komornika sądowego. Zazwyczaj argumentuje się, że nakład ten był na tyle ograniczony lub nieznaczący, iż powinien uzasadniać miarkowanie należnej opłaty. Strony wielokrotnie akcentują niewielki nakład pracy komornika w powiązaniu z automatyzacją dokonywania czynności w postępowaniu egzekucyjnym⁵². Znamienne jest, że wiele wniosków nie zawiera dogłębnej analizy podejmowanych czynności, lecz ogranicza się do prostego zanegowania wysiłków komornika albo gołosłownej krytyki działań podejmowanych w celu zaspokojenia danej wierzytelności⁵³. Tymczasem dokonanie oceny pierwszej z przesłanek miarkowania opłaty egzekucyjnej jest uzależnione od sprecyzowania i podsumowania działań podejmowanych w ramach zakończonego postępowania egzekucyjnego⁵⁴. Tylko w takim wypadku możliwe jest skorelowanie oceny nakładu pracy komornika z modelowym, wzorcowym i abstrakcyjnie ujętym nakładem pracy celem stwierdzenia, czy tenże nakład był „wysoki”, „normalny”, czy też „niski”⁵⁵. Określona ustawowo wysokość opłaty odpowiada „normalnemu” nakładowi pracy komornika sądowego, w związku z czym ewentualne miarkowanie opłaty powinno być podyktowane wyłącznie jego oceną jako „niskiego”.

Analizy poziomu nakładu pracy komornika sądowego nie należy w sposób mechaniczny łączyć z szybkością i sprawnością podejmowanych czynności oraz czasem trwania postępowania⁵⁶, chociaż efektywny przebieg postępowania powinien przemawiać za oddaleniem żądania wnioskodawcy. Ocena korelacji nakładu pracy do wysokości pobranej lub ustalonej opłaty powinna abstrahować od kategorii słuszności czy

⁵² Por. M. Trzeciak, dz. cyt., s. 23 i n.

⁵³ Zob. postanowienie SR dla Warszawy-Woli z 23.04.2015 r., II Co 3606/14, niepubl.

⁵⁴ Co w praktyce przerzucone jest *de facto* na komornika sądowego, który w sporządzanym przez siebie uzasadnieniu prezentuje podejmowane działania oraz ich efekty i skutki.

⁵⁵ Zob. T. Zembrzusi, dz. cyt., s. 608. Por. P. Biezuński, *Miarkowanie wysokości opłaty egzekucyjnej*, MoP 2013/2, s. 110; Ł. Zamojski, *Miarkowanie opłaty egzekucyjnej...*, s. 132 i n.

⁵⁶ Por. J. Jagieła, dz. cyt., s. 419; Ł. Zamojski, *Miarkowanie opłat egzekucyjnych według...*, s. 479.

sprawiedliwości społecznej⁵⁷. Należy mieć także na względzie, że opłaty egzekucyjne są ustalane normatywnie w sposób niezwiązany z kosztami konkretnego postępowania egzekucyjnego⁵⁸. Ustalenie, czy nastąpiło pobranie przez komornika sądowego „wygórowanej” opłaty w stosunku do czasochłonności i nakładu pracy, nie może być postrzegane w kategorii nadużycia prawa⁵⁹.

W praktyce wnioskodawcy relatywnie rzadko odwołują się do swojej sytuacji majątkowej czy do wysokości uzyskiwanych dochodów⁶⁰. Niewystarczające jest ogólne i niepoparte dowodami twierdzenie, że sytuacja ta jest skomplikowana lub wynika z konieczności zaspokojenia roszczenia wierzyciela, mając na względzie, że trudna sytuacja materialna jest okolicznością typową dla większości osób, wobec których jest prowadzone postępowanie egzekucyjne⁶¹. Skuteczne przeprowadzenie egzekucji co do zasady powoduje pogorszenie sytuacji ekonomicznej zobowiązanego⁶².

Wnioskodawca powinien wykazać, że znajduje się w szczególnie dotkliwej i trudnej sytuacji, różniącej go od sytuacji statystycznego podmiotu⁶³. Pojęcie szczególnych okoliczności, ze względu na użycie spójnika „oraz”, odnosi się zarówno do sytuacji majątkowej, jak i dochodów wnioskodawcy⁶⁴. Skuteczne skorzystanie z ustawowej przesłanki wymaga wyczerpującego przedstawienia okoliczności, z uwzględnieniem źródeł dochodów i wydatków, przy czym znaczenie ma nie tylko okoliczność, czy wnioskodawca uzyskuje jakiegokolwiek dochody, lecz także czy ma zdolności zarobkowe, tj. czy jest niezdolny do pracy lub ma ograniczony dostęp do rynku pracy⁶⁵. Prezentowane informacje powinny być odpowiednio uargumentowane i udokumentowane. W świetle powyższego powinnością sądu jest udzielenie odpowiedzi, czy wnioskodawca znajduje się w szczególnej

⁵⁷ Por. Ł. Zamojski, *Miarkowanie opłaty egzekucyjnej...*, s. 130 i n. Odmienne zob. wyrok TK z 26.02.2013 r., SK 12/11, OTK-A 2013/2, poz. 19; postanowienie SR dla Warszawy-Woli z 22.07.2014 r., II Co 586/14, niepubl.

⁵⁸ Por. A. Marciniak, *Koszty egzekucji sądowej...*, s. 526.

⁵⁹ Odmienne zob. J. Studzińska, dz. cyt., s. 121.

⁶⁰ Por. T. Zembrzusi, dz. cyt., s. 609.

⁶¹ Tamże, s. 608 i n.

⁶² Por. J. Jagieła, dz. cyt., s. 420; Ł. Zamojski, dz. cyt., s. 479.

⁶³ Zob. postanowienie SR w Giżycku z 7.05.2015 r., I Co 241/15, niepubl.

⁶⁴ Kontrowersyjne i chybotliwe wydaje się twierdzenie, że szczególne okoliczności odnoszące się do wysokości dochodów wnioskodawcy są samodzielną przesłanką miarkowania. Zob. I. Kunicki, dz. cyt., s. 243.

⁶⁵ Zob. postanowienie SR w Grójcu z 15.12.2015 r., I Co 1703/15, niepubl.

sytuacji uniemożliwiającej mu poniesienie kosztów, których elementem składowym jest ustalona przez komornika opłata egzekucyjna, stanowiąca uzupełnienie obowiązku uiszczenia należności określonej w tytule wykonawczym. Pozytywne przesądzenie tej kwestii i uwzględnienie żądania ma zbliżony charakter do instytucji zwolnienia od kosztów komorniczych⁶⁶, nawiązuje do konstrukcji tzw. prawa ubogich⁶⁷.

Trudno oczekiwać od sądu, by „w sposób wstrzemięźliwy”⁶⁸ podchodził do wniosków o obniżenie opłaty egzekucyjnej. Sąd, rozpoznając wniosek skarżącego, powinien natomiast odnosić się jedynie do tych zarzutów i argumentów, które zostały podniesione i uzasadnione. Nie jest uprawniony do weryfikowania i oceniania z urzędu nakładu pracy komornika sądowego, ani oceniania sytuacji majątkowej wnioskodawcy⁶⁹. Skoro obniżenie opłaty egzekucyjnej powinno być „wyjątkowym umniejszeniem poprawnie ustalonej opłaty”⁷⁰, to ciężar wykazania tej wyjątkowości powinien spoczywać wyłącznie na wnioskodawcy, przy zachowaniu ogólnych reguł dowodzenia w cywilnym prawie procesowym⁷¹. W świetle powyższego wątpliwe jest przekonanie, że „oparcie się wyłącznie na nakładzie pracy komornika albo wyłącznie na sytuacji majątkowej dłużnika mogłoby sprawić, że końcowa ocena sądu miałaby charakter nazbyt arbitralny”⁷². Uznanowości nie należy mylić z arbitralnością, a tym bardziej oczekiwać oceny przesłanek i okoliczności niepodnoszonych przez wnioskodawcę.

5. Niedopuszczalność autoremedury

Jednym z zagadnień budzących wątpliwości na tle art. 48 u.k.k. jest to, czy komornik sądowy może dokonać autoremedury, tj. uwzględnić wniosek o obniżenie opłaty egzekucyjnej w całości, zawiadamiając o tym wnioskodawcę,

⁶⁶ Zob. T. Zembrzuski, *Zwolnienie od kosztów komorniczych*, (w:) *Komornicy sądowi i egzekucja w nowej rzeczywistości prawnej*, red. R. Kulski, Sopot 2019, s. 227 i n. Por. Z. Merchel, *Zwolnienie od kosztów sądowych – skutki dla komorniczego postępowania egzekucyjnego*, PE 2000/6, s. 79 i n.

⁶⁷ Por. T. Zembrzuski, *Przyznanie prawa ubogich w postępowaniu cywilnym*, (w:) *Aurea Praxis Aurea Theoria. Księga Pamiątkowa ku czci Profesora Tadeusza Erecińskiego*, t. 1, red. J. Gudowski, K. Weitz, Warszawa 2011, s. 777 i n.

⁶⁸ Zob. M. Klonowski, *Komentarz do art. 48 u.k.k.*, (w:) *Ustawa...*, s. 1068 i n.

⁶⁹ Odmienne zob. M. Trzeciak, *Obniżenie wysokości opłaty...*, s. 25.

⁷⁰ Zob. postanowienie SN z dnia 8 listopada 2006 r., III CZP 81/06, Lex nr 276394.

⁷¹ Zob. T. Zembrzuski, (w:) *Dowody i postępowanie dowodowe w sprawach cywilnych*, red. Ł. Błaszczak, K. Markiewicz, Warszawa 2015, s. 293 i n.

⁷² Zob. M. Klonowski, dz. cyt., s. 1069 i n.

czy też możliwość taka jest wyłączona mimo formalnego odesłania do odpowiedniego stosowania art. 767 § 5 k.p.c. Kwestia ta była różnie postrzegana i rozstrzygana na tle art. 49 u.k.s.e.⁷³, lecz na gruncie obowiązującego stanu prawnego nie powinna wywoływać zasadniczych zastrzeżeń.

De lege lata komornik sądowy nie może uwzględnić wniosku odnoszącego się do własnej czynności. Organ egzekucyjny nie jest władny do odstąpienia od pobierania należnej opłaty ani zmiany jej wysokości. Nie jest podmiotem uprawnionym do podjęcia tego rodzaju działań w świetle art. 149 u.k.s., zgodnie z którym opłata egzekucyjna stanowi niepodatkową należność budżetową o charakterze publicznoprawnym. Obniżenie należności tego rodzaju należy do wyłącznej kompetencji podmiotów wskazanych w ustawie. Powinnością komornika jest ustosunkowanie się do wniosku o obniżenie opłaty i przekazanie go do sądu wraz z aktami.

Do odmiennych, zaskakujących, konkluzji dochodzą J. Jagieła, Ł. Zamojski, czy I. Kunicki. Pierwszy z nich – bazując na literalnym brzmieniu art. 48 u.k.k. – stwierdza, że „artykuł ten nie zawiera żadnego postanowienia wskazującego na sąd, jako organ właściwy do rozpoznania wniosku o obniżenie opłaty egzekucyjnej. Stosować zatem należy odpowiednio przepisy dotyczące skargi na czynności komornika. Te zaś przewidują (...) możliwość uwzględnienia skargi przez komornika”⁷⁴. Zapatrywanie to jest chybione. Nakaz odpowiedniego stosowania przepisów⁷⁵ w rzeczywistości wyłącza możliwość zastosowania autoremedury. Decydującego znaczenia nie mogą mieć przywoływane mechanicznie „względy praktyczne” czy „zasada ekonomii procesowej”⁷⁶. Jak się wydaje, przedstawiciele doktryny nie dostrzegają znaczenia i skutków wynikających ze zmiany charakteru opłat sądowych dokonanych wraz z wejściem w życie tzw. ustaw komorniczych⁷⁷. Ponadto wypada zaznaczyć, że obrona

⁷³ Szerzej zob. J. Jagieła, dz. cyt., s. 423 i n. i cyt. tam literatura.

⁷⁴ Tamże, s. 424.

⁷⁵ Szerzej zob. J. Nowacki, „Odpowiednie” stosowanie przepisów prawa, PiP 1964/3, s. 370 i n.

⁷⁶ Zob. J. Jagieła, dz. cyt., s. 424; Ł. Zamojski, *Miarkowanie opłat egzekucyjnych według...*, s. 482. Podobny pogląd prezentuje I. Kunicki, nie uzasadniając jednak stanowiska. Zob. I. Kunicki, dz. cyt., s. 248. Podobnie zob. Z. Merchel, (w:) A. Antkiewicz, Z. Merchel, *Ustawa...* – komentarz do art. 48, Nb 7.

⁷⁷ Szerzej zob. M. Uliasz, *Przychód czy wynagrodzenie prowizyjne, czyli o problemie intertemporalnym*, PPE 2018/2; M. Kalinowski, *Stosowanie ustawy z 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych do wynagrodzeń należnych w sprawach wszczętych przed wejściem w życie tej ustawy*, PPE 2019/3.

prezentowanego przez nich zapatrywania przekształciłaby „miarkowanie sędziowskie” w „miarkowanie komornicze”, zaś należy mieć na względzie, że brak takiego uprawnienia organu egzekucji był jedną z przyczyn wykreowania instytucji miarkowania w postępowaniu egzekucyjnym i przekazania jej do kompetencji sądów. Reasumując, w obecnym stanie prawnym komornik sądowy nie jest podmiotem uprawnionym do miarkowania należności budżetowych o charakterze publicznoprawnym.

6. Obserwacja praktyki

Obserwacja praktyki na przestrzeni kilkunastu lat skłaniała do niepokojących wniosków. Z jednej strony, mimo wyrażanych niekiedy obaw⁷⁸, liczba składanych wniosków o miarkowanie opłaty – w odniesieniu do liczby prowadzonych postępowań egzekucyjnych – utrzymuje się na relatywnie niewielkim poziomie. Może to być efektem wciąż umiarkowanej, choć wzrastającej, świadomości prawnej, o czym świadczy fakt, że gros z nich składane jest przez strony zastępowane przez zawodowych pełnomocników⁷⁹. Mimo postępującego wzrostu liczby wniosków, nie sposób zarzucać stronom sięgania do dostępnych instrumentów procesowych niezależnie od obiektywnego przekonania o zasadności formułowanych żądań. Strony dążą do osiągnięcia zamierzonego celu przy możliwie najniższych nakładach finansowych⁸⁰.

Z drugiej strony, wprawdzie zarówno w orzecznictwie⁸¹, jak i w doktrynie⁸², zazwyczaj zgodnie podkreśla się i akcentuje szczególny oraz wyjątkowy charakter instytucji miarkowania opłaty egzekucyjnej, lecz założenia te wielokrotnie nie znajdowały odzwierciedlenia w judykatach poszczególnych sądów. Zaskakujący może wydawać się wysoki odsetek uwzględnianych skarg⁸³, zwłaszcza przy uwzględnieniu faktu, że znaczna ich część nie jest należycie uzasadniana. Z tej perspektywy można wyrazić krytyczną uwagę, że przedmiotowa instytucja – zwłaszcza w kształcie

⁷⁸ Por. W. Kryzińska, *Opłaty egzekucyjne w sprawach o egzekucję świadczeń pieniężnych w świetle nowelizacji z 12 lutego 2010 r.*, PPE 2010/7, s. 65 i n.

⁷⁹ Zob. T. Zembrzuski, *Sądowe miarkowanie...*, s. 610.

⁸⁰ Por. A. Marciniak, *Sądowe postępowanie egzekucyjne w sprawach cywilnych*, Warszawa 2019, s. 162 i n.

⁸¹ Zob. wyrok TK z 8.05.2006 r., P 18/05, OTK-A 2006/5, poz. 53; wyrok TK z 30.04.2012 r., SK 4/10, OTK-A 2012/4, poz. 42.

⁸² Zamiast wielu zob. J. Studzińska, *Praktyczne aspekty...*, s. 118 i n.

⁸³ Por. T. Zembrzuski, dz. cyt., s. 610.

nadany ustawą z 12 lutego 2010 r. – była „mechanizmem wręcz nadużywanym, traktowanym jako typowy i standardowy środek zaskarżenia, wnoszony w końcowej fazie prowadzonego postępowania egzekucyjnego”⁸⁴. Ówczesna rezygnacja z zastrzeżenia, że miarkowanie powinno następować jedynie w szczególnie uzasadnionych wypadkach, była wadliwym i krytykowanym krokiem ustawodawcy⁸⁵. Nie tylko nie przystawała do podstawowych zasad i mechanizmów rozliczania kosztów w postępowaniu cywilnym, lecz stwarzała także pole do nadużywania uprawnień procesowych⁸⁶. Nawet w orzecznictwie wyrażano obawy, że „nieuzasadnione i zbyt ochocze sięganie po ten nadzwyczajny instrument może przyczynić się długofalowo (...) do osłabienia skuteczności i jakości egzekucji w polskim systemie prawa”⁸⁷.

7. Nowy kształt instytucji miarkowania opłaty egzekucyjnej

Udzielenie negatywnej odpowiedzi na pytanie, czy „stare” i „nowe” sądowe miarkowanie opłaty egzekucyjnej są wciąż tymi samymi mechanizmami, nie powinno nastęrczać poważnych wątpliwości. Trudno jednak dostrzec taką myśl w dotychczasowych wypowiedziach doktryny. Zaskakujące jest zapatrywanie, że ustawowe rozwiązania są „wzorowane i w znacznym zakresie podobne do analogicznych przepisów obowiązujących przed 1.02.2019 r.”⁸⁸. Przekonanie, że „art. 48 ukk (...) stanowi rozwinięcie regulacji zawartej w art. 49 ukse” brzmi enigmatycznie. Nieścisle są również prezentowane w piśmiennictwie twierdzenia, że ustawodawca „pozostawił” instytucję obniżenia opłaty⁸⁹, czy też, iż „utrzymano” dopuszczalność obniżenia opłaty egzekucyjnej⁹⁰. Bliższe prawdy jest stwierdzenie, że ustawodawca „utrzymał, choć z pewnymi zmianami konstrukcyjnymi”, mechanizm miarkowania opłat egzekucyjnych⁹¹. Z brzmieniem ustawy nie koresponduje argumentacja zawarta w projekcie ustawy, w którym wskazano, że „instytucja miarkowania opłaty istniała na gruncie poprzedniej

⁸⁴ Tamże, s. 609 i n.

⁸⁵ Zob. P. Biezuński, *Miarkowanie...*, s. 109; Ł. Zamojski, *Miarkowanie opłaty egzekucyjnej*, s. 122; T. Zembrzusi, dz. cyt., s. 611 i n.

⁸⁶ Por. P. Ciszewski, dz. cyt., s. 52 i n.

⁸⁷ Zob. postanowienie SO w Katowicach z 10.05.2013 r., III Cz 329/13, niepubl.

⁸⁸ Zob. A. Sadza, dz. cyt., s. 245.

⁸⁹ Zob. Z. Merchel, dz. cyt.

⁹⁰ Zob. J. Jagieła, *Opłaty komornicze...*, s. 417.

⁹¹ Zob. Ł. Zamojski, dz. cyt., s. 476.

ustawy i nowe przepisy nie zmieniają jej charakteru. Utrzymane zostały dotychczasowe przesłanki obniżenia opłaty związane z nakładem pracy komornika oraz sytuacją majątkową strony obowiązanej do poniesienia opłaty⁹². Między motywami ustawodawcy a treścią przepisu zachodzi specyficzny dysonans.

Zmiany dokonane ustawą z 28 lutego 2018 r. stanowią w rzeczywistości zaprzeczenie sformułowań i tez zawartych w uzasadnieniu projektu ustawy. W piśmiennictwie dostrzeżono, że „zmiany w tym zakresie „jednak mają miejsce i są poważniejsze niżby się na pierwszy rzut oka zdawało”⁹³. Można wyrazić przekonanie, że realizują zgłaszany w piśmiennictwie postulat „uzdrowienia” instytucji miarkowania opłaty egzekucyjnej przez przywrócenie szczególnego jej charakteru⁹⁴. Ustawowej konstrukcji nadano nowy kształt, jednocześnie czerpiąc z dotychczasowych rozwiązań i doświadczeń. Obowiązujące brzmienie przepisu, w przeciwieństwie do pierwotnej, wówczas niejasnej i nieprecyzyjnej konstrukcji, posługuje się wprawdzie zwrotami niedookreślonymi, lecz możliwymi do wypełnienia ich konkretną treścią⁹⁵.

Formułowane wnioski stanowią przeciwwagę trafnej, choć pesymistycznej, stawianej w doktrynie ogólnej diagnozie, że dokonywane w ostatnim okresie zmiany odnoszące się do postępowania egzekucyjnego nie miały zazwyczaj na celu poprawienia sytuacji procesowej wierzyciela, lecz dłużnika⁹⁶. Co więcej, mimo obserwowanych niepokojących tendencji i przekształceń postępowania egzekucyjnego, przedmiotowa modyfikacja świadczy o tym, że egzekucja może i powinna być postrzegana zarówno przez legislatora, jak i sądy, z uwzględnieniem jej funkcji⁹⁷. Jest to szczególnie istotne ze względu na potrzebę zapewnienia zgodności przepisów regulujących problematykę kosztów komorniczych

⁹² Zob. uzasadnienie projektu ustawy o kosztach komorniczych, druk sejmowy nr 1581, Sejm RP VIII kadencji, www.sejm.gov.pl.

⁹³ Zob. Ł. Zamojski, dz. cyt., s. 477.

⁹⁴ Zob. T. Zembrzuski, dz. cyt., s. 614.

⁹⁵ Por. A. Marciniak, *Ustawa o komornikach sądowych i egzekucji. Komentarz*, Warszawa 2014, s. 339.

⁹⁶ Zob. M. Romańska, *Badanie okoliczności materialnoprawnych w postępowaniu klauzulowym i egzekucyjnym*, (w:) *Praktyka wobec nowelizacji postępowania cywilnego – konsekwencje zmian*, red. M. Dziurda, T. Zembrzuski, Warszawa 2021, s. 502 i n.

⁹⁷ Por. T. Zembrzuski, *Kilka uwag o funkcjach egzekucji sądowej*, (w:) *Prawa wierzyciela a ochrona dłużnika w egzekucji sądowej. Teoria i praktyka*, red. H. Bednorz-Godyń, A. Marciniak Warszawa 2022, s. 16.

z nakazem poprawnej legislacji, stanowiącym element wyrażonej w art. 2 Konstytucji zasady demokratycznego państwa prawnego⁹⁸.

Celowe jest zachowanie przez sądy niezbędnego umiaru w kwalifikowaniu sytuacji dłużników wnoszących o obniżenie opłaty egzekucyjnej, a także odpowiedniej oceny nakładu pracy komornika sądowego. Możliwość obniżenia opłaty egzekucyjnej powinna mieć charakter „absolutnie wyjątkowy”⁹⁹. Odmienna wykładnia kolidowałaby nie tylko z treścią art. 48 u.k.k., lecz naruszałaby także zasady i wartości konstytucyjne określone w art. 2 Konstytucji.

Nadanie, czy też powrót do ustawowego pierwowzoru instytucji sądowego miarkowania opłaty egzekucyjnej, nie rozwiązało wszystkich problemów praktyki egzekucyjnej przez dotknięcie „czarodziejskiej różdżki”¹⁰⁰. Uzmysławia konieczność rewizji utrwalonych niekiedy stereotypów czy przyzwyczajęń. Jednocześnie podkreśla potrzebę „baczenia, by instytucja ta nie miała z założenia stanowić reguły i być uruchamiana każdorazowo w przypadku złożenia wniosku”¹⁰¹.

8. Źródła uszczuplenia należności publicznoprawnego systemu wykonywania orzeczeń sądowych

Na zakończenie, niejako dla przeciwwagi, należy zauważyć, że instytucja miarkowania sędziowskiego jest potrzebna i społecznie pożądana, jako instrument przelamywania zasady normatywnego ustalania wysokości opłat egzekucyjnych. Pozwala spojrzeć na egzekucję sądową z perspektywy sprawiedliwości społecznej celem dostrzeżenia w niej nie tylko sztywnych rozwiązań prawnych, lecz także zasad słuszności¹⁰². Wprawdzie każde miarkowanie opłaty wiąże się z uszczupleniem należności publicznoprawnego systemu wykonywania orzeczeń sądowych¹⁰³, lecz w niektórych wypadkach uszczuplenie to jest celowe, a czasem wręcz niezbędne ze względów społecznych czy humanitarnych.

⁹⁸ Por. A. Marciniak, *Koszty egzekucji sądowej...*, s. 482 i n.

⁹⁹ Zob. postanowienie SO w Katowicach z 10.05.2013 r., III Cz 329/13, niepubl.

¹⁰⁰ Por. J. Gudowski, *Pogląd na apelację*, (w:) Aurea Praxis Aurea Theoria. *Księga Pamiątkowa ku czci Profesora Tadeusza Erecińskiego*, t. 1, red. J. Gudowski, K. Weitz, Warszawa 2011, s. 247.

¹⁰¹ Zob. postanowienie SR dla Warszawy-Mokotowa z 23.11.2015 r., I Co 2178/15, niepubl.

¹⁰² Zob. T. Zembrzusi, *Sądowe miarkowanie...*, s. 613.

¹⁰³ Zob. postanowienie SO w Katowicach z 10.05.2013 r., III Cz 329/13, niepubl.

Otwartą sprawą pozostaje natomiast, z jakich źródeł powinno być ono dokonywane. Właściwe ukształtowanie systemu finansowania egzekucji sądowej jest istotnym czynnikiem jej efektywności¹⁰⁴. Wprawdzie opłaty egzekucyjne stanowią obecnie dochód budżetu Państwa, lecz komornikowi sądowemu za pełnioną służbę przysługuje wynagrodzenie prowizyjne proporcjonalne do wysokości uzyskanych opłat egzekucyjnych¹⁰⁵. Na przestrzeni lat mechanizm świadczonej przez Państwo pomocy odbywa się cudzym kosztem, w tym wypadku niejako kosztem komorników sądowych. Poszukując literackich analogii, można by wskazać, że przypomina on dobroczynność mieszkańców szwajcarskiej gminy Hottingen¹⁰⁶.

Racjonalizacja ponoszenia ciężarów finansowych i rozliczania ich między podmiotami zaangażowanymi w egzekucję roszczeń cywilnoprawnych jest pożądana. Rozwiązania ograniczające zdolności komorników sądowych do finansowania ich działalności egzekucyjnej, a nawet jej zaprzestania, wymagają krytycznej oceny¹⁰⁷. Należy mieć na względzie, że przy określonym statystycznie poziomie ściągalności opłat egzekucyjnych poziom średnio określonych kosztów postępowania egzekucyjnego nie może prowadzić do tego, że wykonywanie zawodu komornika sądowego na ustawowych warunkach będzie deficytowe¹⁰⁸. Dyskusja nad celowością i zasadnością utrzymywania obecnego stanu rzeczy nie przyniesie zapewne szybkich i atrakcyjnych rozwiązań korzystnych dla przedstawicieli profesji prawniczej, którzy swoją codzienną służbą „dopinają łańcuch wymiaru sprawiedliwości, mając świadomość, że łańcuch ten jest tak silny, jak jego najsłabsze ogniwo”¹⁰⁹. Rozważaniu kolejnych modyfikacji i wprowadzaniu nowych rozwiązań powinna towarzyszyć uważna obserwacja praktyki i szczegółowa analiza ekonomiczna kosztów działalności egzekucyjnej.

¹⁰⁴ Zob. A. Marciniak, dz. cyt., s. 525 i n.

¹⁰⁵ Na zasadach określonych w art. 150 u.k.s.

¹⁰⁶ Zob. M. Konopnicka, *Milosierdzie gminy* – nowela opublikowana po raz pierwszy w 1891 r. na łamach czasopisma „Kraj”. Niekiedy publikowana pod tytułem *Milosierdzie gminy: Kartka z Hottingen*, zob. M. Konopnicka, *Milosierdzie gminy. Kartka z Hottingen*, Nakład Gebethnera i Wolffa, Warszawa-Kraków 1908.

¹⁰⁷ Por. A. Marciniak, *Sadowe postępowanie...*, s. 163.

¹⁰⁸ Zob. A. Marciniak, *Koszty egzekucji sądowej...*, s. 527.

¹⁰⁹ <https://innpoland.pl/138865,jestem-jak-don-kichot-zabieram-by-oddawac-prowincjonalny-komornik-znalazl-niezwykly-sposob-na-nagonke-resortu-i-mity-o-swoim-zaw> (data dostępu: 25.03.2022 r.).